

Arvoisat tulevaisuusvaliokunnan Ylikulutus-ohjausryhmän jäsenet,

Kiitän mahdollisuudesta olla kuultavana ja vastata kirjallisesti pyyntöönne teemasta *Hyvä elämä kohtuullisen kulutuksen maailmassa*: ”Ohjausryhmää kiinnostaa, mitä kohtuusajattelun mukainen hyvä elämä on, mutta taustalla on luonnollisesti kysymys siitä, miten päästäisiin kohtuudella kuluttavaan yhteiskuntaan, jossa ihmiset voisivat hyvin elää. Mikä ohjaisi tähän suuntaan, mitkä tekijät estävät tällaista kehitystä?”

Arto O. Salonen, professori, kestävä hyvinvointi
Itä-Suomen yliopisto, yhteiskuntatieteiden laitos
puh. 050 359 0613, 029 4455 149
arto.salonen@uef.fi

HYVÄ ELÄMÄ KOHTUULLISEN KULUTUKSEN MAAILMASSA

1 Peruuttamattomat muutokset johtavat epätoivoon

Ihmisen olemassaolon perusta horjuu. Jo seitsemän yhdeksästä planetaarisesta rajasta on ylittynyt (Planetary Boundaries Science 2025). Nämä ongelmat ovat ihmisten ja yhteiskuntien kohtalon kysymyksiä, sillä luonto on ihmisen olemassaolon perusta. Aivan kaikki ihmisen tarvitsema aineellinen hyvä on lähtöisin luonnosta eli pelloilta, metsistä, kaivoksista, vesistöistä ja ilmasta. Riskinä on peruuttamattomaan kestättömyyteen ajautuminen.

Maailman talousfoorumin mukaan jo vuoteen 2034 tultaessa on riskinä, että nykyinen kehityskulku saa aikaan kriittisen muutoksen maapallon järjestelmissä, luonnon monimuotoisuuden romahtamisen sekä luonnonvarojen ennennäkemättömän hupenemisen (Cavaciuti-Wishart ym. 2024). Planeettamme ajautuessa keikahduspisteiden yli, alkaa maapallo itse kiihdyttämään ihmisen kannalta tuhoisia kehityskulkuja (Lenton ym. 2025).

Keikahduspisteiden ylittymisen jälkeen ihmisellä ei ole enää merkittäviä mahdollisuuksia torjua elämän perustan murenemistä vaan jäljelle jää vain ääriolosuhteisiin sopeutuminen. Peruuttamattomat muutokset saavat aikaan epätoivoa. Ihmisen toiminnan aikaikkunan sulkeuduttua, alkaa sopeutumiskamppailu, joka todennäköisesti johtaa ennen näkemättömiin muuttoliikkeisiin niille alueille planeetallamme, joissa vielä on jäljellä elämisen edellytykset.

Aikaikkuna ei ole vielä sulkeutunut. Tulevaisuus on vielä ihmisen käsissä. Huominen voi olla erilainen kuin tämä päivä, sillä siihen on mahdollista vaikuttaa. Se kuinka asiat ovat tänään, ei kaikilta osin kerro sitä, kuinka ne voivat tulevaisuudessa olla. Koronapandemia ja geopolitiittinen paine ovat osoittaneet kuinka suuretkin uudistukset ovat mahdollisia tieteen, politiikkatoimien ja kansalaisten käyttäytymisen muutoksen seurauksena.

Muuttuvan ilmaston, luonnon monimuotoisuuden köyhtymisen ja luonnonvarojen hupenemisen kaltaisista ongelmista kärsivät eniten haavoittuvaisessa asemassa olevat ihmiset – useimmiten ne ihmiset, jotka ovat itse haittojen syntyymiseen vain vähän vaikuttaneet. Siksi erityinen vastuu toimia on planeettamme hyväosaisilla ihmisillä, jotka elävät vauraissa teollistuneissa maissa.

Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa ratkaisujen ydintä edustaa avartuva käsitys hyvästä ja tavoittelemisen arvoisesta elämästä. Keskeistä on ylikulutuksesta irti päästäminen, sillä kansalaista kohti laskettu luonnonvarojen kulutus on Suomessa Euroopan unionin maiden suurinta (EEA 2025) ja vuotuista luonnonvarojen ylikulutuspäivää vietetään Suomen osalta huhtikuussa (Lin & Wackernagel, 2025). Tarvittava muutos viittaa hyvinvointimurrokseen, jossa materiaalien asioiden merkitys vähenee ja aineettomien hyvinvoinnin tekijöiden rooli vahvistuu hyvän elämän tavoittelussa. Oleellista on tunnistaa ratkaisuja, jotka samalla ylläpitävät kansalaisten hyvinvointia ja elämän ekologisen perustan elinvoimaa. Materiaaliset elintason (standard of living) liittyvät voimavarat ovat rajalliset, mutta aineettomat elämänlaatuun (quality of life) liittyvät tekijät ovat runsaita ja ehtymättömiä.

2 Talouskasvuriippuvuus pitää kiinni vanhassa

Planeetan rajoihin mahtuvalla hyvän elämän tavoittelulla on vahva kansalaiskannatus. Luontobarometrin 2025 mukaan 80 prosenttia suomalaisista on sitä mieltä, että ”ei-välttämätöntä tuotantoa ja kulutusta tulee vähentää ympäristösyistä”.

Suomessa on onnistuttu suhteellisen hyvin toteuttamaan sosiaalisesti oikeudenmukaisesta yhteiskuntapolitiikkaa, mutta ilmastonmuutoksen, nykyisen sukupuuttoaalton ja luonnonvarojen hupenemisen ratkaisemiseksi tehdään liian vähän (Prime Minister’s Office 2025). Ekologiset ongelmat ovat samaan aikaan paikallisia ja maailmanlaajuisia. Ongelmien moniulotteisuus johtaa helposti vastuun väistelyyn. Elämän perustan säilyttäminen elinvoimaisena on kuitenkin ehkä arvokkain kuviteltavissa oleva ihmisen toimintaa motivoiva tekijä. Se vertautuu rauhaan, jonka puolesta on mielekästä toimia joka päivä siitä huolimatta, ettei kukaan pysty varmuudella sanomaan pääseekö ihmiskunta koskaan sodista eroon – voi päästä tai voi olla ettei pääse. Epävarmuudesta huolimatta on olemassa asioita, joiden puolesta toimimista tarvitaan hyvän tulevaisuuden varmistamiseksi.

Sotien jälkeen Suomessa irrottauduttiin äärimmäisestä köyhyydestä kansantalouden kokoa kasvattamalla. Oli viisasta pistää kuntoon elämän materiaallinen perusta – elämän kulissit. Mutta 1960-luvun puolesta välistä tähän päivään tultaessa kansalaisten kokemus hyvinvoinnista ei ole juuri parantunut. Silloin jo oli kaikki se, mitä hyvään elämään perustarpeiden tyydyttymisen

näkökulmasta tarvitaan. Viimeistään 1980-luvun lopulla olisi ollut hyvä mahdollisuus kysyä, mistä asioista rakentuu elämän juoni sen jälkeen, kun kulussit ovat jo globaalin vertailun perusteella erinomaiset. Elämän juoni on kuitenkin kulisseja laadullisempi asia ja siksi vaikeaa palauttaa numeroiksi päättäjän pöydälle. On helpompaa keskittyä kulisseihin.

Paljon töitä tekevä ja rohkeasti kuluttava kansalainen on ääneen lausuttu ihanne 2020-luvun suomalaisessa yhteiskunnassa. Nyky-yhteiskunta elää siitä, että me kansalaiset emme määrittele minkä verran materiaalista hyvää meille riittää. Riittävyyden määrittelemättömyyden vuoksi elämän täyttymys jää saavuttamatta. Talouden koon kasvattaminen suuremmaksi ja suuremmaksi edellyttää tehokkaita kansalaisia, jotka suorittavat tunnollisesti. Vauhdin kiihdyttämistä tarvitaan, sillä yhteiskuntamme elinvoima perustuu oletukseen, että sopivan suuri kansantalous on vähän suurempi kuin nykyinen. Olemme talouskasvupakon vankeja (Hakoniemi ym. 2025).

Kuluttamisen jatkuvaan lisäämiseen perustuva edistysajattelu ja materiaalsen vaurauden ympärille kietoutunut hyvinvointikäsitte herättävät lisääntyvää huolta. Maapallo on suljettu systeemi, jonka on pärjättävä omillaan. Esimerkiksi kännykkä on kasattu 400 komponentista, jotka on valmistettu kymmenistä erilaisista uusiutumattomista luonnonvaroista, joita ei tule planeetallemme lisää. Kun käytämme jotakin, jota ei tule lisää, sen loppuminen on vain ajan kysymys. Materiaalisten asioiden keskeisyydestä irti päästäminen on oleellista elämän ekologisen perustan elinvoiman säilymisen kannalta.

Vaikka talouskasvun irtikytkentä luonnonvarojen hupenemisesta, ilmastomuutoksen etenemisestä ja luonnon monimuotoisuuden heikkenemisestä on osin mahdollista, vie absoluuttinen, yhteiskunnan kokonaisvaltainen irtikykytyminen nykyisillä päätöksillä ja toimenpiteillä useita vuosikymmeniä, jopa vuosisatoja (Haberl ym., 2020; Vadén ym., 2020; Vogel & Hickel, 2023). Esimerkiksi Vadén ym. (2025) mukaan luonnonvarojen kestävä käytön saavuttaminen Suomessa edellyttää, että vuonna 2050 materiaalien kokonaiskäyttö olisi noin 75 prosenttia nykyistä vähäisempää. Kahden prosentin talouskasvun tavoittelun näkökulmasta tarkasteltuna jokaisen materiaalitonnin tuottaman arvon olisi samalla noustava lähes seitsemänkertaiseksi. Kasvihuonekaasupäästöjen osalta irtikytkentä vuoteen 2050 mennessä vaatisi noin kolminkertaista vauhtia nykyiseen verrattuna. Irtikytkennässä olisi huomioitava myös tuotannon ja kulutuksen vaikutukset luontokatoon (Parrique ym. 2019). Lisäksi edellä esitetyistä arvioista puuttuvat epäsuorat piilovirrat, jotka liittyvät tuotannon haittavaikutusten ulkoistamiseen muihin maihin (Vadén ym. 2025). Epäsuorien piilovirtojen osuus on merkittävä, sillä globaalin talouden kytkentöjen vuoksi lähes puolet suomalaisten vesijalanjäljestä, 46 prosenttia kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljestä ja noin 40 prosenttia suomalaisten syömän ruuan vaatimista pelloista sijaitsee ulkomailla (Nikula 2012; Salo ym. 2023; Sandtröm ym. 2017; Wiedman ym. 2017). Tästä huolimatta päivän politiikkaa tehdään olettamalla absoluuttisen irtikytkennän olevan ratkaisu planetaarisiin kriiseihin.

Nykytiedon mukaan kestävä tulevaisuus edellyttää ekotehokkuuden merkittävän parantumisen lisäksi tuotannon ja kuluttamisen maltillistamista. Maltillistamista tarvitaan siksi, että

irtikytkennän toteutumisen hitaus johtaa ihmisen mahdollisuuksiin liittyvän aikaikkunan sulkeutumiseen kun jo aktivoituneet keikahduspisteet ovat ylittymässä planetaarisen tasapainon järkkymisen seurauksena (Lenton ym. 2025). Tulevaisuuskestävän yhteiskunnan rakentaminen ei kuitenkaan välttämättä perustu luopumiseen, niukkuuteen ja tinkimiseen jos hyvinvointi ymmärretään elintason jatkuvaa parantumista avarampana aineettoman elämänlaadun varaan rakentuvana päämääränä. Silloin huomion kohteena on yhä enemmän elämän juonen kehittäminen elämän kulussien parantelun sijaan.

3 Kohtuusratkaisut auttavat pysymään planeetan rajoissa

Kohtuus kiinnittää huomiota ääripäihin kuten niukkuuteen ja ylikulutukseen. Kohtuuden tunnistaminen edellyttää, että pysähtyy miettimään, mikä riittää ja mikä ei. Mutta kohtuullisuuden tarpeesta vaietaan, sillä elämme markkinaehtoisessa yhteiskunnassa, jonka rattaat eivät enää liiku, jos kansalaiset havahtuvat siihen, että heillä on jo kaikki se, mitä hyvään elämään tarvitaan. Vanhan yhteiskuntarakenteen säilyttämisen kannalta on oleellista ohjautua todellisten tarpeiden lisäksi halujen ohjaamana pyrkimällä lisäämään kulutuksen määrää. Näin toimittaessa ajatellaan, että sopivasti on vähän enemmän kuin se mitä meillä on nyt.

Samaan aikaan on selvää, että riittävyyden määrittäminen on oleellista ylikuluttavassa yhteiskunnassa, sillä materiaalien asioiden lisäämisellä on yhden planeetan venymättömät rajat vastassa. Oleellista on kohtuullistaa energian ja materiaalin kuluttamista siten, että niitä kuluu hyvinvoinnin tavoittelussa niin vähän kuin mahdollista ja niin paljon kuin on välttämätöntä. Energian ja materiaalin kuluttamisen kohtuullistaminen on mahdollista siten, että avartaa hyvinvointikäsitystä elintasosta elämänlaadun suuntaan. Silloin painopiste siirtyy jatkuvasta kuluttamisen lisäämisestä kohti universaaleja ihmisyyden ytimiä, kuten yhteyden, kuulumisen ja osallisuuden kokemista. (Salonen ja Kouvo 2023.)

Kohtuullistaminen auttaa pääsemään perille jatkuvan juoksemisen sijaan, mutta perille pääsemisen kokemus edellyttää riittävyyden määrittelyssä onnistumista. Elämä täydellistyy sillä hetkellä, kun tunnistaa, minkä verran aineellista hyvää riittää. Samalla paranee kokemus elämän hallittavuudesta. Myös tyytyväisyys lisääntyy, kun huomio kiinnittyy entistä enemmän siihen hyvään, jota elämässä jo on, eikä siihen, mitä puuttuu. Ikiaikaisen viisauden mukaan ihmisestä tulee rikas juuri sillä hetkellä, kun hän pystyy määrittelemään mikä hänelle riittää.

Yhteiskunnallisissa kohtuusratkaisuissa on kyse kansalaisten hyvinvoinnin turvaamisesta siten, että inhimilliset perustarpeet – kuten ruoka, asuminen, kouluttautumismahdollisuudet ja terveydestä huolehtiminen – on mahdollista tyydyttää oikeudenmukaisesti sekä nykyisen sukupolven sisällä että ylisukupolisesti siten, että ihmiselämän luovuttamattomasta arvosta huolehditaan maapallon kaikkea elämää ylläpitävän ekologisen perustan määrittelemässä rajoissa. Näin määrittävässä hyvinvointikertomuksessa yhteiskunnan olemassaolon tarkoitus asettuu ylisukupolvisen kehyksen ja planeetan joustamattomiin rajoihin.

4 Itseorganisoituvat yhteisöt uudistavat yhteiskuntaa

Usein elämänlaatua ylläpitävät asiat ovat välittömän rahatalouden ulkopuolella. Siksi ne ovat kaikkien ihmisten ulottuvilla. Ne eivät luokittele kansalaisia sosioekonomisen taustan perusteella. Rahatalouden ulkopuolelle jäävät hyvän elämän ohitetaan kuitenkin usein päätöksenteossa. Yksi näistä yhteiskunnan tukipilareista on luottamus. Luottamusta tulee lisää luottamalla. Luottamuksen päämäärätietoinen lisääminen vähentää epäluuloisuutta ja kynnisyttä yhteisöissä ja yhteiskunnassa. Kun ihmisten välinen luottamus on vahvaa, kokevat ihmiset, että he ovat vastuussa toistensa hyvinvoinnista. He tahtovat ylläpitää toinen toistensa elinvoimaa. Esimerkiksi vertaistalouden kaltaiset jakavammat, osallistavammat ja paikallisemmat talouden muodot ovat vetovoimaisia tästä syystä. Ne vaalivat ihmisten välistä luottamusta. (Salonen, 2024.)

Pitäjäaktivismi ja kaupunginosatoimijuus ovat konkreettisia keinoja kansalaisten parhaiden puolien esiin houkuttelemisessa. Samalla lisääntyy ihmisten välinen luottamus ja yhteenkuuluvuus. Tämä voi käytännössä toteutua siten, että kylän raitin porukat tai korttelin asukkaat lyöttäytyvät yhteen ja ratkaisevat jokapäiväiseen elämäänsä liittyviä ongelmia. He voivat esimerkiksi pistää talviurheiluvälineet kiertoon porukan kesken tai sopia paikallisen maanviljelijän kanssa ruokatoimituksista suoraan tilalta yhteisön käyttöön. Ongelmat ratkaistaan organisoitumalla yhteisöiksi esimerkiksi sähköisten vuorovaikutusalojen avulla. Näin on mahdollista valtavirtaistaa käyttöoikeuteen ja saatavuuteen perustuvaa talouden järjestäytymistä. (Mäenpää & Faehnle 2021; Salonen 2021.) Esimerkiksi harvoin tarvittavien porakoneiden omistaminen saattaa osoittautua turhaksi yhteiskäytön myötä.

Toimiva yhteisö tai yhteiskunta perustuu erilaisiin ihmisiin, joilla on toisiaan täydentävät roolit. Pehmeäksi aktivismiksi mielletty pop-up-tyylinen pitjäaktivismi ja kaupunginosatoimijuus on ketterää. Se nivoo yhteen yrittäjämäiseen toimintaan liittyvän kannattavuuden periaatteen, kolmannelta sektorilta tutun notkean organisaatiokulttuurin ja julkisen sektorin yleishyödyllisyyden. (Mäenpää & Faehnle 2021.) Hyvinvoinnin ajatellaan rakentuvan yhteyksistä muihin ja vaikutusmahdollisuuksista oman elämän olosuhteisiin. Myös oman luovuuden ja aikaansaamisen hyödyntäminen on hyvinvoinnin kannalta keskeistä. Lisäksi osallisuuden kokemus vahvistaa toimintamahdollisuuksia, kun oman elämän olosuhteisiin pääsee vaikuttamaan (Salonen 2024). Osallisuus on myös toimivan demokratian ydinkysymys, sillä jos usko yhden äänen vaikutusmahdollisuuksiin häviää siten, ettei äänestäminen enää kiinnosta kansalaisia, ajautuu demokratia kriisiin.

5 Hyvinvointimurros on jo täällä

Ylikulutuksen valtavirtaistuminen ei ole onnistunut tuomaan meille kansalaisille merkittävästi parempaa tyytyväisyyttä elämää kohtaan, eivätkä elämän merkityksellisyyden ja arvokkuuden kokemukset näytä parantuvan kulutusmahdollisuuksia lisäämällä (Salonen & Konkka, 2023). Etenkin ajattelun tasolla ihmiset siirtävät jo painopistettä elämän kullisten kehittelystä juonen paranteluun. Painopisteen siirtyminen elintasosta elämänlaatuun johtuu siitä, että inhimillisten

perustarpeiden tyydyttäminen on helpottunut Suomessa oleellisesti viimeisten vuosikymmenten aikana. Samalla yhä useampi kansalainen on havahtunut siihen, että tyytyväisyyden ja merkityksellisyyden kokemukset lisääntyvät, kun pysähtyy havainnoimaan mitä kaikkea hyvää elämässä jo on.

E2-tutkimuslaitoksen mukaan 51 prosenttia suomalaisista haluaisi parantaa elämänlaatuaan vähentämällä työn tekemistä ja kuluttamista (Pitkänen ym. 2023). Kun joka toinen suomalainen priorisoi elintason sijaan elämänlaatua ollaan suuren muutoksen äärellä. Silloin toimiva yhteiskunta ei voi enää rakentua jatkuvasti kasvavan kuluttamisen määrän varaan, sillä Suomen talouskasvusta huomattava osuus on yhteydessä kotitalouksien kulutuskäyttäytymiseen. Elämän sisällöllinen täyteys kiinnostaa kansalaisia aikaisempaa enemmän perustarpeiden tyydyttämisen helpotuttua. Mitä elämään jää, jos sen iloja ja suruja ei ole mahdollista jakaa? Elämän tarkoituksellisuuden tuntu rakentuu yhteyksistä. Vanhan viisauden mukaisesti ”jos et pidä itsestäsi huolta – kuka sen sitten tekee. Mutta jos pidät huolta vain itsestäsi – millainen silloin olet?” Ilman yhteyttä omaan itseen ja ulkopuoliseen todellisuuteen uhkaa ihmistä merkityskato. Kun elämästä katoavat merkityssisällöt ei jäljelle jää paljoakaan. Yhteyksien kadottaminen voi johtaa siihen, että ihminen kokee olevansa yksin maailmankaikkeudessa ilman riittävän hyviä syitä elämälleen.

Siksi tietoinen kytkeytyminen muihin on oleellista. Yhteiskunnan moraalitietoisuus mitataan suhtautumisessa haavoittuvaisessa asemassa oleviin ihmisiin. Yhteiskunnan onnistumista määrittää se, kuinka onnistutaan huono-osaisuuden vähentämisessä. Empiirinen evidenssi osoittaa, että mitä lähemmäksi toisiaan köyhä ja rikas saadaan, sen elinvoimaisempi ja kimmoisampi on yhteiskunta (Wilkinson & Pickett 2010). Elämän laadullisen rikkauden kannalta liittymisen, kuulumisen ja kytkeytymisen piiriin kannattaa sisällyttää kaikki se, minkä varassa elämämme lepää juuri nyt – siis luontokin, jota hengitämme juuri nyt ja syömme osaksi itseämme päivittäin. Silloin osallisuuden kokemus laajenee ihmisyyhteisöjä avarampaan luontoon. Jokainen tunnistettu yhteys yhteisöihin, yhteiskuntaan ja luontoon auttaa torjumaan merkityskatoa, sillä se tekee näkyväksi elämän verkkoon kuulumista, osallisena olemista ja omia vaikutusmahdollisuuksia. (Salonen ym. 2024.)

Toisin sanoen hyvä tulevaisuus edellyttää toisen asemaan asettumista, jotta osaisi nähdä maailman itselle vieraista näkökulmista. Ne toiset voivat olla muita ihmisiä, norppia, koivuja, rantakallioita, rakkoleviä tai mustikan varpuja. Kun ottaa mielikuvituksen käyttöön ja eläytyy elämän ihmeeseen, lisääntyy avara ajattelu, jonka avulla on mahdollista rakentaa jotakin sellaista, jota ei vielä ole olemassa, mutta joka on toteuttamisen arvoista. Oleellista on jakaa muiden kanssa uudet ajatukset. Useimmiten uutta kohti kurkottavat ajatukset eivät heti saa vastakaikua, sillä niiden kerrotaan olevan epärealistisia toteuttaa. Mutta kaikki maailmaa muuttavat asiat ovat aluksi tuntuneet sellaisilta. Tuskin kukaan uskoi 1800-luvun loppupuolella, että Suomessa onnistutaan tuplaamaan eliniänodote 40 vuodesta 80 vuoteen.

Kulttuuri ja taide ovat yhteiskunnan sielu ja uudistumisen ajuri. Ne auttavat löytämään uutta ja ennen kokemattomia. Niiden avulla voi kurkottaa tavanomaisuuden tuolle puolelle ja oppia uutta.

Esteettisyys myös ylevöittää mieltä ja voimistaa kokemusta oman olemassaolon arvokkuudesta. Tarvitsemme tiedettä kertomaan meille todellisuudesta, maailman luonteesta ja ihmisestä. Mutta taide on vapaa tieteen metodeista. Taide houkuttelee tapailemaan uusia ajatuksia havahduttamalla meitä sellaisiin todellisuuden tulkintoihin, jotka ylittävät tavanomaiset tulkinnat.

Ilman tiedettä ja taidetta ihmiset ja yhteiskunta ovat eksyksissä. Tieteen ja taiteen yhteisvoima auttaa luomaan houkuttelevia tulevaisuudennäkymiä, joita on mahdollista toteuttaa teknologian ja talouden keinoin. Siinä missä tiede ja taide näyttävät suunnan, varmistaa teknologia ja talous vauhdin. Nykyään on paljon vauhtiin keskittyvää edistyspuhetta. Kaikkea, mikä on mahdollista, ei kannata toteuttaa. Nykyaikana vaietaan liiaksi siitä, mihin suuntaan kannattaisi kulkea. Riskinä on, että mennään vauhdilla väärään suuntaan.

Mukaansa tempaavassa elämän juonessa on kyse siitä, että saa arkeen lisää kuulumisen ja osallisuuden kokemista, ymmärretyksi tulemista sekä oman luovuuden ja aikaansaamisen hyödyntämistä. Ehdotta saatavan hyväksynnän toteutuessa omistamisen merkitys vähenee, mikä on omiaan siirtämään kulutuksen painopistettä palveluihin kuten lainaamiseen ja vuokraamiseen. Myös hyödykkeiden uusimismotiivina on yhä useammin todellinen tarve. Ikkiaikaiset myönteisen kehityksen kriteerit alleviivaavat hyvyyden, totuuden ja kauneuden merkitystä hyvän yhteiskunnan ja kansalaisten elämänlaadun määrittäjinä. Ne houkuttelevat totuuksien vastaisuudesta viehättyvää ihmistä ylevöitymään luonnon kauneudesta ja tyyntymään sisäisestä rauhasta. Elämää kannatteleva juoni rakentuu siitäkin, että pystyy tunnistamaan aamulla muutaman hyvän syyn, miksi tämä päivä kannattaa elää.

6 Tulevaisuuden näkymä maltillisen kuluttamisen Suomeen

Luovuttamatomat asiat varmistavat hyvän tulevaisuuden. Elämän perustan vaaliminen on ykkösprioriteetti, koska ilman elinvoimaista elämän perustaa ei ihmistäkään voi olla olemassa. Jos yhteistyö pölyttäjähönteisten kanssa ei toimi, täytyy ihmisen ottaa vastuu pölytyspalveluista, sillä ruoka on ihmisen perustatarve. Sama pätee myös muihin luonnon tarjoamiin ilmaisipalveluihin. Toiseen luovuttamattomaan perusperiaatteeseen ihmiskunta päätyi vuonna 1948. Ihmisoikeuksien yleismaailmallisen julistuksen ytimen muodosti ajatus siitä, että jokainen ihminen on arvokas ilman ansioita pelkän ihmiseksi syntymisensä perusteella. Hyvän yhteiskunnan mitta täyttyy jos tekeillä olevat päätökset puntaroidaan näiden kahden arvon lävitse: elämän perustan turvaamisen ja luovuttamattoman ihmisarvon vaalimisen lävitse. Päätösten laatu paranee jos mukana joku, joka kuvittelee itsensä vuoteen 2050 ja katselee sieltä käsin, miltä tekeillä oleva päätös näyttää.

Suomessa vallalla oleva kilpailua, suorittamista ja kuluttamista korostava yksilökeskeinen edistysihanne pitää kiireisenä. Kiireen lävistämä arki irrottaa ihmistä nyt-hetkestä. Pitää juosta, sillä tuntuu kuin jokin parempi odottaisi kulman takana. Nyt-hetken ohittaminen lisää kuitenkin voimattomuutta ja myötätunnottomuutta. Lisäksi itsekkyyteen kannustava yhteiskunnallinen

olosuhde jättää vähäiselle huomiolle kansalaisten sisäisen tarpeen toimia epäitsekkäästi (Marglin 2008).

Epäitsekkyyks on keskeinen käyttövoima hyvän tulevaisuuden rakentamisessa. Elämänlaadun ydintä on elämän merkityssisältöjen rikastuminen elämällä muita ja maailmaa varten – pelkän oman edun maksimoinnin sijaan. Omista lähtökohdista käsin, omanäköisesti maailmaa varten eläminen on hyvinvoinnin kannalta keskeistä, sillä se merkityksellistää omaa olemassaoloa (Huta & Waterman 2013). Käytännössä se voi toteutua sen elämän perustan vaalimisena, minkä varassa elämämme lepää juuri nyt. Luonto pitää sinua ja minua hengissä juuri nyt sillä hengitämme sen valmistamaa happea. Olemme hyvin monin eri tavoin kiinnittyneitä ympärillämme olevaan todellisuuden lähellä ja kaukana.

Jokainen ihminen tekee joka päivä satoja pieniä ja suuria valintoja. Valinnoillamme viestimme millaisia olemme ja mitkä asiat ovat meille tärkeitä. Samalla valinnat liittävät meidät osaksi monimutkaisia vaikutusten ketjuja. Vaikka vaikutukset ovat useimmiten pieniä ne ovat kuitenkin todellisia. Siksi jokainen teko tai tekemättä jättäminen on kannanotto jonkinlaisen tulevaisuuden puolesta. Se ottaa kantaa hiljaisesti: "Vähän tätä lisää, kiitos!" tai "Ei enää tätä, kiitos!" Pienellä teolla on merkitystä teon suunnan vuoksi. Sadoista pienistä samansuuntaisista valinnoista muodostuu yhteiskuntaa muuttava voima. Päättäväinen ratkaisijan roolin ottaminen on viisasta oman elämän merkityssisältöjen rikastumisen kannalta (Ryff ym. 2021).

Yhteiskunta muodostuu kansalaisista. Yhteiskunnan tehtävänä on luoda sellaiset olosuhteet hyvälle elämälle, joiden rakentaminen ilman yhteiskunnaksi järjestäytymistä ei olisi mahdollista. Hyvä elämä edellyttää kohtuullista elintasoa ja hyvää elämänlaatua. Elintasossa on kyse elämän säällisistä kulisista kuten toimeentulosta, koulutusmahdollisuuksista ja terveyden ylläpitämisestä. Elämänlaatu viittaa niihin hyvän elämän tekijöihin, jotka kirjoittavat elämälle juonta. Näiden tekijöiden rooli vahvistuu Suomen kaltaisessa yhteiskunnassa hiljaisen arvojen vallankumouksen tavoin (Welzel & Inglehart 2010; Inglehart 2008). Näitä vahvistuvia hyvän elämän tekijöitä edustavat esimerkiksi ihmisten välinen luottamus, elämää rikastuttavat sosiaaliset suhteet sekä elämän kokemuksellinen täyteys – kukoistaminen – jota tarjoaa vaikkapa elämän ihmeestä haltioituminen metsäkävelyllä tai jääpeitteestä vapautuvan järvenpinnan tarkkaileminen. Sitä edustaa myös sukupolvien ketjuun kiinnittyminen rantakalliolla kun ymmärtää kuinka samalla kalliolla ovat merta katselleet sadat ihmisen ennen minua. Ehkä heilläkin on ollut samoja elämän iloja ja suruja mielessä. Jaettu kokemus elämästä kannattelee ihmistä.

Tarvitaan ratkaisuja ja ratkaisujen skaalaamista. Sillä yhteiskunnalla on etulyöntiasema, jolla on ratkaisuja tarjota ihmiskunnan kohtalon kysymyksiin – itseaiheutettuun ilmastomuutokseen, ihmisen toiminnasta johtuvaan kuudenteen sukupoltoaaltoon ja niukaksi käyvien luonnonvarojen kiertoon. On selvää, että näihin maailmanlaajuisiin ongelmiin kysellään ratkaisuja kuukausi kuukaudelta enemmän eri puolilla maailmaa. On reilua, että annetaan tuleville sukupolville hyviä syitä olla meistä nykyihmisistä ylpeitä. Tehdään se, mitä pitää tehdä

sen, joka tietää niin paljon kuin me tiedämme. Pienikin liike oikeaan suuntaan on ratkaisuksi asettumista ja oman elämän tietoista liittämistä hyvän tulevaisuuden tekijöiden joukkoon.

Elämän tarkoitus	kukoistaminen, arvokas ja merkitykselliseksi koettu elämä
Työn tarkoitus	toimeentulo, yhteiskunnallisten epäkohtien korjaaminen, hyvän tulevaisuuden rakentaminen
Talouden järjestäytyminen	luottamukseen perustuvat arverkostot, jotka ovat anteliaita, kansalaisia osallistavia ja läpinäkyviä
Kansalaisuuden ilmeneminen	aktiivinen kansalaisuus, vahva kansalaisyhteiskunta
Luonnonvarat	jätettä ei ole – on vain raaka-ainetta, kiertotalous
Energia	puhdas energia, hajautettu energiantuotanto
Yhteiskunnan tarkoitus	elämän perustan vaaliminen ja ennallistaminen, luovuttamattoman ihmisarvon puolustaminen, kansalaisten kukoistaminen planetaarisissa rajoissa

Lähde: Salonen 2025

Suomi voi halutessaan olla se valtio, joka maailmanlaajuisesti arvostettuna ja luottamusta herättävänä toimijana lunastaa itselleen paalupaikan hyvän tulevaisuuden rakentamisessa. Kun yhteiskunnan tarkoitus kirkastetaan nykyajassa tarvittavien ihanteiden mukaiseksi, on meidän kansalaisten mahdollista kokea osallisuutta ylevään ja ihmisen arvokkuutta kohottavaan ratkaisukeskeiseen tarinaan. Hyvä tulevaisuus tottelee tekoja elämän eri areenoilla.

Lähteet

- Cavaciuti-Wishart, E., Heading, S., Kohler, K. & Zahidi, S. (2024). *The Global Risks Report 2024*. Geneva: World Economic Forum. <https://www.weforum.org/publications/global-risks-report-2024>
- EEA. (2025). *Europe's material footprint*. Copenhagen: European Environment Agency. <https://www.eea.europa.eu/en/analysis/indicators/europes-material-footprint>
- Haberl, H., Wiedenhofer, D., Virág, D., Kalt, G., Plank, B., Brockway, P., Fishman, T., Hausknost, D., Krausmann, F., Leon-Gruchalski, B., Mayer, A., Pichler, M., Schaffartzik, A., Sousa, T., Streeck, J. & Creutzig, F. (2020). A systematic review of the evidence on decoupling of GDP, resource use and GHG emissions, part II: synthesizing the insights. *Environmental Research Letters*, 15(6). <https://doi.org/10.1088/1748-9326/ab842a>.
- Hakoniemi, E., Neuvonen, A., Jousilahti, J. & Kilpi, J. (2025). *Tuomittu kasvamaan*. Helsinki: Sitra. <https://www.sitra.fi/julkaisut/tuomittu-kasvamaan/>
- Huta, V., & Waterman A. S. (2013). Eudaimonia and its distinction from hedonia: Developing a classification and terminology for understanding conceptual and operational definitions. *Journal of Happiness Studies* 15, 1425–1456. <https://doi:10.1007/s10902-013-9485-0>
- Inglehart, R. (2008). Changing Values among Western Publics from 1970 to 2006. *West European Politics* 31(1-2), 130-146.

- Lenton, T. M., Milkoreit, M., Willcock, S., Abrams, J. F., Armstrong McKay, D. I., Buxton, J. E., Donges, J. F., Loriani, S., Wunderling, N., Alkemade, F., Barrett, M., Constantino, S., Powell, T., Smith, S. R., Boulton, C. A., Pinho, P., Dijkstra, H. A. Pearce-Kelly, P., Roman-Cuesta, R. M., Dennis, D. (eds) (2025). *The Global Tipping Points Report 2025*. University of Exeter, Exeter, UK.
- Lin, D. & Wackernagel, M. (2025). *Nowcasting the World's Footprint & Biocapacity for 2025*. Global Footprint Network. <https://global-tipping-points.org/>
- Mäenpää, P. & Faehnle, M. (2021). *Neljäs sektori – kuinka kaupunkiaktivismi haastaa hallinnon, muuttaa markkinat ja laajentaa demokratiaa*. Vastapaino.
- Marglin, S. (2008). *The dismal science. How thinking like an economist undermines community*. Harvard University.
- Nikula, J. (2012). *Suomen vesijalanjälki: Globaali kuva suomalaisten vedenkulutuksesta*. Helsinki: WWF Suomi. <https://wwf.fi/tiedotteet/2012/05/suomalaisten-vesijalanjalki-vaikuttaa-pahasta-vesipulasta-karsivilla-alueilla/>
- Parrique, T., Barth, J., Briens, F., Kerschner, C., Kraus-Polk, A., Kuokkanen, A. & Spangenberg, J. H. (2019). *Decoupling debunked: Evidence and arguments against green growth as a sole strategy for sustainability*. European Environmental Bureau. (s. 80). European Environmental Bureau. <https://eeb.org/en/library/decoupling-debunked/>
- Pitkänen, V., Jutila, K., Niemi, M.K., Paljakka, M., Rahkonen, J., Simonen, J., Väyrynen, T., ja Veijo, R. (2023). *Miten meillä menee? Katsaus suomalaisten mielenmaisemaan*. Helsinki: E2 Tutkimuksen katsauksia 1/2023. <https://www.e2.fi/hankkeet-ja-julkaisut/julkaisut/miten-meilla-menee-katsaus-suomalaisten-mielenmaisemaan-2023.html>
- Planetary Boundaries Science. (2025). *Planetary Health Check 2025*. Potsdam Institute for Climate Impact Research (PIK), Potsdam, Germany. https://publications.pik-potsdam.de/rest/items/item_32589_5/component/file_33151/content
- Prime Minister's Office. (2025). Progress towards shared wellbeing of people and planet. Voluntary National Review 2025 FINLAND, Report on the Implementation of the 2030 Agenda for Sustainable Development. *Publications of the Finnish Government 2025:71*. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-243-5>
- Ryff, C., Morozink Boylan, J., Kirsch, J. (2021). Advancing the science of well-being: A dissenting view on measurement recommendations. Lee, M.T., Kubzansky, L.D., and VanderWeele, T.J. (eds.) *Measuring well-being: Interdisciplinary perspectives from the social sciences and the humanities*. Oxford University Press, 521–535.
- Salo, M., E. Heiskanen, M. Heikkinen, T. Heinonen, H. Jylhä, M. Kaljonen, P. Kautto, A. Lähteenmäki-Uutela, K. Matschoss, T. Meriläinen, A. Nissinen, T. Pyrhönen, M. Saarinen, J. Salminen, L. Salmivaara, H. Savolainen, J. Seppälä, S. Springare, T. Turunen, A. Vainio, H. Virkkunen (2023). *Ohjauskeinoja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseen*. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:47. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-424-8>
- Salonen, A.O. (2025). Sivistisyhteiskunnan idea. Teoksessa Helmi Jyrkkänen, Janne Kotiaho, Kyösti Ylikulju & Sanna Karkulehto (toim.) *Sivistyksen vuoksi*. Into.
- Salonen, A.O. (2024). Korttelikoheesio. Teoksessa Mari Vaattovaara, Jussi Jännes & Mikko Posti (toim.) *Kohti kestävämpiä asuinalueita: kaupunginosien ja kortteleiden kestävyysindikaattoreita*.

Helsinki: Helsingin yliopisto, Kaupunkitutkimusinstituutti Urbaria, 47–51.

<https://doi.org/10.31885/9789515183019>

- Salonen, A.O. (2021). Post-teollinen yhteiskunta. Millaiselta se tuntuu ja miltä se näyttää? Teoksessa *Uudenmaan tulevaisuuskirja. Polkuja vuoteen 2050*. Helsinki: Uudenmaan liitto, 58–61. https://uudenmaanliitto.fi/wp-content/uploads/2021/10/Uudenmaan_Tulevaisuuskirja.pdf
- Salonen, A.O., Isola, A-M., Jakonen, JP & Foster, R. (2024). Who and what belongs to us? Towards a comprehensive concept of inclusion and planetary citizenship. *International Journal of Social Pedagogy* 13(1), 5. <http://doi.org/10.14324/111.444.ijsp.2024.v13.x.005>
- Salonen, A.O. & Konkka, J. (2023). Kansalaisten hyvinvointi kestävyttä tavoittelevassa yhteiskunnassa. *Tiedepolitiikka* 47(4), 23–38. <https://journal.fi/tiedepolitiikka/article/view/117852>
- Salonen, A.O. & Kouvo, A-J. (2023). Kohti kestävää hyvinvointia. Näkymiä hyvinvoinnin tulevaisuuteen suomalaisessa yhteiskunnassa. Teoksessa *Miten Suomi voi nyt ja tulevaisuudessa?* Tulevaisuusvaliokunnan julkaisuja 6/2022, 119–128. <https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/julkaisut/Documents/TUVJ-6-22.pdf>
- Sandström, V., Kauppi, P.E., Scherer, L., Kastner, T., (2017). Linking country level food supply to global land and water use and biodiversity impacts: The case of Finland. *Science of the Total Environment* 575, 33–40. <https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2016.10.002>
- Savolainen, J. Seppälä, S. Springare, T. Turunen, A. Vainio, H. Virkkunen (2023). *Ohjauskeinoja kotitalouksien kulutuksen hiilijalanjäljen pienentämiseen*. Helsinki: Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:47. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/d8c82880-84f7-4495-ac16-90e9b66d1851/content>
- Vadén, T., Ahokas, J., Ala-Lahti, T., Järvensivu, P., Lähde, V., Toivanen, T. & Eronen, J. (2025). Onko talouskasvun ja ympäristöpaineiden irtikytkennässä onnistuttu? Tapaus Suomi. *Alue ja Ympäristö*, 00–00. <https://doi.org/10.30663/ay.152069>
- Vadén, T., Lähde, V., Majava, A., Järvensivu, P., Toivanen, T., Hakala, E. & Eronen, J. T. (2020). Decoupling for ecological sustainability: A categorisation and review of research literature. *Environmental Science and Policy*, 112, 236–244. <https://doi.org/10.1016/j.envsci.2020.06.016>
- Vogel, J. & Hickel, J. (2023). Is green growth happening? An empirical analysis of achieved versus Paris-compliant CO₂-GDP decoupling in high-income countries. *The Lancet Planetary Health*, 7(9), e759–e769. [https://doi.org/10.1016/S2542-5196\(23\)00174-2](https://doi.org/10.1016/S2542-5196(23)00174-2)
- Welzel, C. & Inglehart, R. (2010). Agency, Values, and Well-Being: A Human Development Model. *Social Indicators Research* 97(1), 3-63.
- Wiedmann, T., Schandl, H., Lenzen, M., Moran, D., Suh, S., West, J., & Kanemoto, K. (2015). The Material Footprint of Nations. *PNAS* 112(20), 6271–6276. <https://doi.org/10.1073/pnas.1220362110>
- Wilkinson, R., & Pickett, K. (2010). *The spirit level. Why equality is better for everyone*. London: Penquin.